

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060304

SLUTLIGT BESLUT
2020-11-16
Stockholm

Mål nr
M 10181-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, beslut i dom 2019-09-11 i mål nr M 6153-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

1. C

2. D

3. B

Ombud för 1–3: Advokaterna X och Y

Motpart

Ogsjöns Vattenregleringsföretag
Dalälvens Vattenregleringsföretag
Box 392
831 25 Östersund

Ombud: Z

SAKEN

Rättegångskostnader

Dok.Id 1627417

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	----------------	---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS BESLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom i fråga om rättegångskostnader förpliktar Mark- och miljööverdomstolen Ogsjöns Vattenregleringsföretag att betala ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen till
    - a) C med totalt 65 735 kr samt ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 till dess betalning sker,
    - b) D med totalt 65 735 kr samt ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 till dess betalning sker och
    - c) B med totalt 74 824 kr samt ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 till dess betalning sker.Av de samlade rättegångskostnaderna avser 175 000 kr ombudsarvode.

  2. Vardera parten ska bära sin rättegångskostnad i Mark- och miljööverdomstolen.
-

BAKGRUND

C, D och B yrkade i mark- och miljödomstolen ersättning för rättegångskostnader med sammanlagt **255 595 kr**. Av beloppet avsåg 9 089 kr **B**'s eget arbete, 175 000 kr ombudsarvode (motsvarande 70 timmars arbete), 11 040 kr tidsspillan, 11 165 kr utlägg samt

49 301 kr mervärdesskatt på ombudsarvodet, tidsspillan och utlägg. Kostnaderna, förutom såvitt avsåg **B**'s eget arbete, belöpte med en tredjedel på respektive part.

Mark- och miljödomstolen förpliktade **Ogsjöns Vattenregleringsföretag** att betala ersättning med det yrkade beloppet om **9 089 kr till B** för hans eget arbete.

Vattenregleringsföretaget förpliktades vidare att betala ersättning **till C, D och B** med de yrkade beloppen avse-ende tidsspillan (11 040 kr) och utlägg (11 165 kr) liksom mervärdesskatt på dessa belopp (5 551 kr) samt såvitt gäller ombudskostnaderna med 90 000 kr (motsvarande 36 timmars arbete) samt mervärdesskatt härpå (22 500 kr). Sammanlagt förpliktades vattenregleringsföretaget att betala ersättning för ombudskostnader, tidsspillan och utlägg samt mervärdesskatt med $(90\,000+11\,165+11\,040+5\,551+22\,500=)$ 140 256 kr, vilket fördelades lika på de tre parterna, dvs. **46 752 kr vardera**.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

C, D och B yrkade i överklagandet hit att Mark- och miljööverdomstolen fullt ut skulle tillerkänna dem yrkad ersättning för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen, dvs. ytterligare ersättning för ombudskostnader inklusive mervärdesskatt med $(255\,595-9\,089-46\,752*3=)$

106 250 kr. De yrkade vidare ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med ett belopp som skulle anges senare. I samband med att de slutförde sin talan yrkade de ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen avseende ombudsarvode med 62 500 kr exklusive mervärdesskatt (motsvarande 25 timmars arbete). Med anledning av att de i mark- och miljödomstolen yrkat ersättning för mervärdesskatt förelades de att ange om detta också innebar någon ändring av

överklagandet. De förklarade att de belopp som yrkades rätteligen skulle vara utan mervärdesskatt i båda instanserna varför det totala yrkandet avseende rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen skulle vara 206 294 kr. Som de slutligen bestämt sitt överklagande har de således yrkat ytterligare ersättning med (106 250-49 301=) 56 949 kr.

Ogsjöns Vattenregleringsföretag har motsatt sig att mark- och miljödomstolens dom ändras liksom att betala ersättning för klagandenas rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen och har för egen del yrkat ersättning för rättegångskostnader här med 2 000 kr exklusive mervärdesskatt. Vattenregleringsföretaget har som i och för sig skälig ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen vitsordat ett belopp motsvarande 8 timmars arbete.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

C, D och **B** har anfört i huvudsak följande:

Mark- och miljödomstolen har gjort avsteg från huvudregeln i 25 kap. 2 § miljöbalken och tillerkänt dem ersättning för ombudsarvode med endast drygt hälften av det yrkade beloppet. Mål om tillstånd till vattenverksamhet är vanligtvis mycket omfattande. Detta mål pågick under nästan tre år i mark- och miljödomstolen och skriftväxlingen var omfattande. Den tid som ombuden har lagt ner i målet har varit nödvändig för att tillvarata deras intressen. De är privatpersoner och på deras fastigheter finns värdefull skog. Det har därför varit av stor vikt för dem att frågan om den sökta vattenverksamhetens påverkan på deras fastigheter blivit ordentligt utredd. Det av domstolen utdömda beloppet om 90 000 kr jämte mervärdesskatt för ombudskostnader motsvarar 36 timmars debiterad tid och det är inte tillräckligt för att utföra nämnda arbete. De har framfört relevanta invändningar och själva tvingats driva målet framåt; målet har blivit tvistemålsliknande till sin karaktär. Att de som berörda sakägare i ett vattenmål har framställt yrkanden och villkorsförslag som sedermera inte har beviljats av domstolen innebär inte att det finns skäl att göra avsteg från huvudregeln om full ersättning för rättegångskostnader. Det villkorsförslag som de framställde vid huvudförhandlingen

frånfölls tämligen omgående och föranledde ingen beaktansvärd tidsutdräkt. Att sökanden i nära anslutning till huvudförhandlingen gav in tämligen omfattande nytt underlag, vilket sökanden dock frånföll vid huvudförhandlingen, föranledde extra förberedelsearbete.

Avseende mervärdesskatten har ombuden anfört att de i mark- och miljödomstolen inte var informerade om att deras huvudmäns fastigheter var mervärdesskatteregistrerade och att de därför på sedvanligt sätt avseende privatpersoner framställde ett rättegångskostnadsyrkande inklusive mervärdesskatt. I samband med målets handläggning i Mark- och miljööverdomstolen framkom i ett sent skede att huvudmännen ägde sina fastigheter som näringsfastigheter varför någon ersättning för mervärdesskatt inte yrkades i Mark- och miljööverdomstolen.

Ogsjöns Vattenregleringsföretag har anfört i huvudsak följande:

I målet nedlagda kostnader ska enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken ersättas om de varit skäligen påkallade för att tillvarata partens rätt. Det är inte bara vid försumlighet som en domstol kan begränsa ersättningen för arbetstid som lagts ned i onödan. Det har varit fråga om tre fastighetsägare med likartade förutsättningar. De har, i juridiskt hänseende, haft ett ytterst begränsat intresse i målet då de inte lider någon ekonomisk skada på grund av utrivningen av dammen. Trots det har de företrätts av två advokater från Stockholm som lagt ner åtskillig tid på irrelevanta omständigheter. Det måste göras en rimlig avvägning mellan det intresse en sakägare har i målet och den tid ett eller flera ombud lägger ner på sökandens bekostnad. Att fastigheterna är taxerade som lantbruksenhet förefaller naturligt med tanke på deras storlek och karaktär. Inkomster och utgifter i jord- och skogsbruk beskattas normalt alltid i näringsverksamhet där man har att hantera avdrag för mervärdesskatt. Det förefaller något anmärkningsvärt att detta inte noterats av ombuden förrän i Mark- och miljööverdomstolen. I fråga om kostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen bör dessa återspegla att klagandena är perifera sakägare i huvudprocessen. Varken målets omfattning eller svårighetsgrad motiverar biträde av två jurister.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS SKÄL

Rättegångskostnaderna i mark- och miljödomstolen

I ansökningsmål om vattenverksamhet av det slag som nu är aktuellt ska sökanden enligt huvudregeln i 25 kap. 2 § första stycket miljöbalken svara för såväl sina egna som motparternas rättegångskostnader vid mark- och miljödomstolen. I 18 kap. 8 § första stycket rättegångsbalken anges vidare att ersättningen fullt ska motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden skäligen varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Regleringen i sistnämnda bestämmelse innebär att en kostnad, i den mån den inte är medgiven av motparten, inte kan ersättas utan att den anses skälig.

Ersättning för ombudsarvode ska bestämmas med hänsyn till bl.a. målets beskaffenhet och omfattning samt till den omsorg och skicklighet med vilken arbetet har utförts. Även omständigheter som tvisteföremålets värde och den betydelse som målets utgång i övrigt haft för parten kan beaktas.

C, D och B yrkade ersättning för ombudsarvode i mark- och miljödomstolen med 175 000 kr (motsvarande 70 timmars arbete) samt mervärdesskatt. Som underlag för sitt yrkande lämnade de in en specifikation avseende åtgärder vidtagna av ombuden under målets handläggning. Mark- och miljödomstolen tillerkände dem ersättning för ombudsarvode med 90 000 kr (motsvarande 36 timmars arbete) samt mervärdesskatt. Skälet till att ersättningen sattes ned angavs vara att de genom sina ombud framställt flera yrkanden som inte kunnat bifallas av domstolen eller som återtagits då den rättsliga grunden efterfrågats.

Målet i mark- och miljödomstolen har pågått under en längre tid, nästan tre år, och det har innehållit frågor som inte varit av helt okomplicerad natur. Skriftväxlingen har varit omfattande och mark- och miljödomstolen har hållit huvudförhandling och syn. Att ett yrkande avslås kan inte automatiskt leda till slutsatsen att ombudskostnader hänförliga till detta yrkande inte är ersättningsgilla. Mark- och miljööverdomstolen har vid sin genomgång av målet inte heller kunnat finna att yrkanden som har frånfallits

har föranlett några beaktansvärda ombudskostnader. Med hänsyn till målets beskaffenhet och omfattning samt till den betydelse som målets utgång har haft för C, D och B bedömer Mark- och miljööverdomstolen att den yrkade kostnaden för ombudsarvode i sin helhet har varit skäligen påkallad för tillvarata deras rätt. Ersättningen för ombudsarvode ska därmed fastställas till 175 000 kr exklusive mervärdesskatt i stället för det belopp om 90 000 kr exklusive mervärdesskatt som mark- och miljödomstolen funnit skäligt.

I Mark- och miljööverdomstolen har alltså framkommit att mervärdesskatten inte utgör någon kostnad för klagandena och de har därför frånfallit sitt yrkande avseende ersättning i den delen. Från det ytterligare belopp om (175 000-90 000=) 85 000 kr avseende ombudskostnader som Ogsjöns Vattenregleringsföretag ska betala till klagandena ska därför mervärdesskatten om (5 551+22 500=) 28 051 kr räknas av. Överklagandet ska bifallas på så sätt att Ogsjöns Vattenregleringsföretag ska förpliktas att till C, D och B betala ytterligare ersättning för rättegångskostnader med sammanlagt (85 000-28 051=) 56 949 kr, dvs. med 18 983 kr vardera utöver det belopp som vattenregleringsföretaget förpliktades att betala för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen.

Rättegångskostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen

I fråga om rättegångskostnaderna här tillämpas bestämmelserna i 18 kap. rättegångsbalken. Klagandena har beloppsmässigt, i förhållande till det i överklagandet yrkade beloppet, endast fått framgång till ungefärligen hälften. Vardera parten ska därmed stå sin kostnad i Mark- och miljööverdomstolen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast 2020-12-14

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Karin Wistrand, Roger Wikström (skiljaktig),
Ingrid Åhman, referent, och Lars Olsson.

Föredragande har varit Vilma Herlin Hjorth.

Skiljaktig mening, se nästa sida.

Skiljaktig mening

Hovrättsrådet Roger Wikström är skiljaktig och anför:

Enligt 25 kap. 2 och 5 §§ miljöbalken och 18 kap. 8 § rättegångsbalken är det endast kostnad som varit skäligen påkallad för tillvaratagande av en parts rätt som ska ersättas som rättegångskostnad av sökanden. I detta fall har mark- och miljödomstolen, som bäst kan bedöma om det arbete som har lagts ner i den instansen varit skäligen påkallat, gjort en mycket kraftig nedsättning av yrkat belopp för ombudsarvode från 175 000 kr till 90 000 kr. Beloppet har dock inte nedsatts till det av sökanden vitsordade beloppet som var 30 timmars arbete, motsvarande 75 000 kr. Jag delar mark- och miljödomstolens bedömning att det nedlagda arbetet varit alltför omfattande med hänsyn till vad målet gällde. Den nedsättning som gjorts bedömer jag dock vara för kraftig. Klagandena bör ersättas för en rättegångskostnad ungefär motsvarande det antal timmar som länsstyrelsen yrkat och tillerkänts. Därför anser jag att Ogsjöns Vattenregleringsföretag ska ersätta Stigsons m.fl. kostnader för ombudsarvode med skäliga 125 000 kr.

Beträffande kostnaderna i Mark- och miljööverdomstolen instämmer jag med majoriteten.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2019-09-11
meddelad i
Nacka

Mål nr M 6153-16

SÖKANDE

Ogsjöns Vattenregleringsföretag
Dalälvens Vattenregleringsföretag
Box 392
831 25 Östersund

Ombud: x

SAKEN

Tillstånd till vattenverksamhet avseende utrivning av regleringsdammen i Ogsjön.

AnläggningsID i miljöboken: 1444
Koordinater (SWEREF99): N 6748818, E 432671

DOMSLUT

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen ger Ogsjöns vattenregleringsföretag tillstånd enligt 11 kapitlet miljöbalken till att huvudsakligen i enlighet med vad som anges i den tekniska beskrivning (domsbilaga 1) riva ut regleringsdammen i Ogsjön samt att vidta de biotopvårdande och erosionsförstärkande åtgärder som anges i villkor 11.

Mark- och miljödomstolen ger Ogsjöns vattenregleringsföretag tvångsrätt för att ta i anspråk erforderligt område för i denna dom tillståndsgivna åtgärder på fastigheten FA1 inom markerat område på bilden i domsbilaga 3 samt på fastigheten FA2 inom område som framgår av domsbilaga 4.

Dok.Id 599508

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 69 131 07 Nacka	Sicklastråket 1	08-561 656 30		måndag – fredag 08:00–16:30
		E-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se		

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen godkänner miljökonsekvensbeskrivningen.

Villkor

Mark och miljödomstolen föreskriver att följande villkor ska gälla för verksamheten:

1. Om inte annat framgår av denna dom ska verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad sökanden har uppgett eller åtagit sig i målet.
2. Arbetet ska i möjligaste mån bedrivas i torrhet och under en lågflödesperiod. Vattenhushållning i uppströms liggande Dragsjön ska anpassas för detta.
3. Vid eventuellt behov av att anlägga fångdammar eller temporär väg ska externt tillfört material i fångdammarna vara av sådant slag att det kan användas vid återställande av vattendraget, dvs. av naturgrustyp.
4. Befintligt material från fyllnadsdammarna, vilket bedöms lämpligt för ändamålet, ska användas för återställande av vattendraget. Resterande material ska användas för terrängmodellering i det direkta närområdet. Gällande bestämmelser om material som behöver deponeras ska följas.
5. Under byggperioden ska det vidtas åtgärder för att minimera risken för utsläpp av oljor, bränslen eller andra kemikalier. Arbetsmaskiner ska använda biologisk nedbrytbar olja där så är möjligt. Drivmedel, oljor och andra kemikalier ska förvaras så att de inte kan nå vattendraget vid läckage. Detta gäller också uppställning av arbetsmaskiner. Nödvändig skydds- och saneringsutrustning ska finnas lättillgängligt.
6. Innan arbetena påbörjas ska den husgrund/kojgrund som är upptagen i länsstyrelsens regionala planeringsunderlag, belägen i området kring vändplanen, markeras tydligt i terrängen.
7. Arbeten i och i anslutning till vattendraget ska utföras försiktigt så att grumling av åvattnet minimeras. Vid behov ska en eller flera skyddsskärmar (geotextil) läggas ut i selet för att hindra att partiklar i vattnet transporteras vidare. Skärmarna ska i huvudsak vara heltäckande från ytan till botten. Utförandet regleras närmare i kontrollprogrammet.

8. Massupplag ska placeras på ett sådant avstånd från vattendraget att grumlande avrinning förhindras vid nederbörd. Under arbetsperioden ska avtäckta ytor så långt möjligt täckas över med presenning eller liknande för att hindra grumlande avrinning vid nederbörd.
9. För byggbuller och vibrationer ska Naturvårdsverkets riktvärden gälla. Vid behov har entreprenören att vidta lämpliga åtgärder för att minska störningarna. Närboende ska informeras innan arbetet påbörjas.
10. Ett kontrollprogram ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten innan arbetena påbörjas.
11. Biotopvårdande och erosionsförstärkande åtgärder ska utföras i anslutning till dammläget genom tillförsel av naturgrus, större stenar och stenblock. De erosionsförstärkande åtgärderna ska utföras på ett sätt så att sjönacken varaktigt kan ha den nivå som den hade vid tiden för domstolens syn. Åtgärderna ska utföras i samverkan med tillsynsmyndigheten.

Delegation

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att meddela närmare bestämmelser om de åtgärder som föreskrivs i villkor 11.

Arbetstid

De arbeten för vattenverksamhet som medgetts i denna dom ska vara utförda inom fem år från det att domen har fått laga kraft.

Oförutsedd skada

Om den vattenverksamhet som avses med tillståndet medför skada som mark- och miljödomstolen inte förutsett, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning. Sådant anspråk ska för att tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen senast fem år från arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften till 1 500 kr.

Ersättning

För de åtgärder som domstolen lämnar tillstånd till genom denna dom ska Ogsjöns vattenregleringsföretag betala ersättning enligt 31 kap. miljöbalken till A med 5 000 kr och till B med 6 250 kr.

Rättegångskostnader

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta Länsstyrelsen i Dalarnas län för rättegångskostnader med 43 200 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta Norra Venjans Besparingsskog för rättegångskostnader med 15 525 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta B för hans rättegångskostnader med totalt 55 841 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta C för hans rättegångskostnader med totalt 46 752 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta D för hans rättegångskostnader med totalt 46 752 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Ogsjöns regleringsföretag ska ersätta E för hans rättegångskostnader med totalt 5 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 11 september 2019 tills betalning sker.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen avvisar Norra Venjans Besparingsskogs yrkande om ersättning med 55 000 kr för försummad fiskutsättning

Mark- och miljödomstolen avvisar Ogsjöns vattenregleringsföretags yrkande om att samtliga villkor i dom från Österbygdens vattendomstol daterad 23 mars 1946 (Ans.D. 77/1943) avseende bland annat utsättning av fisk ska upphöra att gälla, liksom Ogsjöns vattenregleringsföretags yrkande om att vattenhushållningsbestämmelserna i samma dom ska upphöra att gälla.

Övriga i målet framställda yrkanden avslås.

YRKANDEN OCH VILLKOR

Ogsjöns vattenregleringsföretags yrkanden

Ogsjöns vattenregleringsföretag (sökanden) har, såsom talan slutligen har bestämts, begärt tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken för att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i ansökan, teknisk beskrivning och miljökonsekvensbeskrivning vidta utrivning av regleringsdammen i Ogsjön.

Sökanden har vidare yrkat

- att tvångsrätt ska meddelas för att ta i anspråk erforderligt område för ansökta åtgärder på fastigheten FA1 inom det område som markerat på bilden i domsbilaga 3 mot en ersättning om 5 000 kr,
- att tvångsrätt ska meddelas för att ta i anspråk fastigheten FA2 för arbetena beskrivna i den tekniska beskrivningen (domsbilaga 1) och miljöförbättrande åtgärder som beskrivs i ansökan om medel till miljöförbättrande åtgärder (domsbilaga 2),
- att den tid inom vilken arbetena ska vara utförda fastställs till fem år,
- att tiden för anmälan av oförutsedd skada fastställs till fem år,
- att miljökonsekvensbeskrivningen godkännes,
- att samtliga villkor i dom från Österbygdens vattendomstol daterad 23 mars 1946 (Ans.D. 77/1943) avseende bland annat utsättning av fisk ska upphöra att gälla, liksom vattenhushållningsbestämmelserna i samma dom, och
- det gällande tillståndet ska återkallas från det att dammen rivs ut.

Motparternas inställning och egna yrkanden

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Länsstyrelsen i Dalarnas län (länsstyrelsen) har tillstyrkt ansökt verksamhet och angivit att tillhörande miljökonsekvensbeskrivning kan godkännas.

Länsstyrelsen har yrkat ersättning för rättegångskostnader med 43 200 kr bestående av 54 timmars arbete à 800 kr.

F har motsatt sig att fiskutsättningarna enligt Österbygdens vattendomstol daterad 23 mars 1946 ANS 7711943 ska upphöra.

Norra Venjans Besparingsskog

Norra Venjans Besparingsskog har begärt ersättning med 55 000 kr som ersättning för försummad fiskutsättning och med 15 525 kr för rättegångskostnader, varav 12 000 kr avser arbete, 420 kr resor och 3 105 kr mervärdesskatt.

B har medgett tillträde till fastigheten FA2 och godtar den föreslagna ersättningen. Han har dock yrkat att domstolen ska pröva om ersättningen ska ökas med 25 procent, motsvarande intrångsersättning enligt expropriationslagen (1972:719).

B, C och D

B, C och D (B m.fl.) har yrkat att sökanden ska återställa sjönacken till den tidigare naturliga nivån.

Vidare har de yrkat att sökanden i första hand ska anordna en ny godtagbar övergång för de berörda sakägarna som ersättning för dammfästet, och, i andra hand, att sökanden ska inkomma med lämplig ersättning för de merkostnader som kommer att uppstå för B m.fl. till följd av den eventuellt förlorade passagen.

B m.fl. har också yrkat att tiden för anmälan av oförutsedd skada fastställs till tio år.

Slutligen har de yrkat ersättning för rättegångskostnader med totalt 255 595 kr, varav 175 000 kr avser ombudens arbete, 11 040 kr ombudens tidsspillan, 4 915 kr ombudens resor, 6 250 kr konsultarvode 49 301 kr mervärdesskatt, 8 904 kr B eget arbete och 185 kr B's resor.

E har yrkat ersättning med 200 000 kr för värdeminskning av hans fastighet, för iordningsställande av båtramp med 20 000 kr, 4 500 kr i rättegångskostnader för eget arbete och 500 kr för resor.

A, ägare av fastigheten FA1, har getts tillfälle att yttra sig över tvångsrättsyrkandet, men har inte hörts av.

Sökandens inställning till motparternas yrkanden

Sökanden har medgett länsstyrelsens yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Sökanden har medgett Norra Venjans Besparingsskogs yrkandet om ersättning för rättegångskostnader, men bestritt ersättningsyrkandet om 55 000 kr för försummad fiskutsättning.

Sökanden har vitsordat B's m.fl. yrkande om ersättning för rättegångskostnader såvitt avser 30 timmars arbete.

Sökanden har medgett E's yrkande om ersättning för båtramp med 20 000 kr, men bestritt hans yrkande om ersättning för minskat värde på fastigheten. Vidare har sökanden vitsordat E's yrkande om 500 kr avseende resekostnader och i övrigt bestritt hans yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

FÖRSLAG TILL VILLKOR

Sökanden har slutligt föreslagit och godtagit följande villkor:

1. Arbetet ska i möjligaste mån bedrivas i torrhet och under en lågflödesperiod. Vattenhushållning i uppströms liggande Dragsjön kommer anpassas för detta.
2. Vid ev. behov att anlägga fångdammar/temporär väg kommer externt tillfört material i fångdammarna vara av sådant slag att det kan användas vid återställande av vattendraget, dvs av naturgrustyp.

3. Befintligt material från fyllnadsdammarna som bedöms lämpligt för ändamålet kommer användas för återställande av vattendraget. Resterande material används för terrängmodellering i direkta närområdet. För material som behöver deponeras kommer så att ske enligt gällande bestämmelser.
4. Under byggperioden vidtas åtgärder att minimera risken för utsläpp av oljor, bränslen eller andra kemikalier. Arbetsmaskiner ska använda biologisk nedbrytbar olja där så är möjligt. Drivmedel, oljor och andra kemikalier ska förvaras så att de inte kan nå vattendraget vid läckage. Detta gäller också uppställning av arbetsmaskiner. Nödvändiga skydds- och saneringsutrustning ska finnas lättillgängligt.
5. Innan arbetena påbörjas kommer den husgrund/kojgrund som är upptagen i länsstyrelsens regionala planeringsunderlag, belägen i området kring vändplanen, att markeras upp tydligt i terrängen.
6. Arbeten i, och i anslutning till vattendraget, kommer att utföras försiktigt så att grumling av åvattnet minimeras. Den grumling som ändå kommer ske bedöms i huvudsaklig omfattning sedimentera i selet nedströms dammen men vid behov kan en eller flera skyddsskärmar (geotextil) läggas ut i selet för att hindra att partiklar i vattnet transporteras vidare. Skärmarna ska i huvudsak vara heltäckande från ytan till botten. Detta kan närmare regleras i ett kontrollprogram.
7. Massupplag placeras på ett sådant avstånd från vattendraget att grumlande avrinning förhindras vid nederbörd. Under arbetsperioden ska avtäckta ytor täckas över i största mån för att hindra grumlande avrinning vid nederbörd med presenning eller liknande.
8. För byggbuller ska Naturvårdsverkets riktvärden gälla. Vid behov har entreprenören att vidta lämpliga åtgärder för att minska störningarna. Detsamma gäller för vibrationer. Närboende informeras innan arbetet påbörjas.
9. Ett kontrollprogram kommer upprättas i samråd med länsstyrelsen innan arbetena påbörjas och inskickas till länsstyrelsen och kommunen för kännedom. Kontrollprogram upprättas för säkerställande att de försiktighetsmått som föreskrivs efterlevs.

10. Vid läget för dammen ska biotopvårdande åtgärder utföras genom tillförsel av naturgrus, större stenar och stenblock. De biotopvårdande åtgärderna ska utföras i samverkan med länsstyrelsen.

Delegation

Sökanden har i samråd med länsstyrelsen föreslagit att mark- och miljödomstolen ska överlåta till tillsynsmyndigheten att besluta om de villkor om erosionsförstärkande åtgärder samt de biotopvårdande åtgärder som ska utföras i anslutning till dammläget.

ANSÖKAN

Orientering

Ogsjödammen är belägen i Ogströmmen ca 10 km nordväst om Öje samhälle i Mora kommun, Dalarnas län. Ogströmmen avrinner till sjön Öjen och därifrån till Venjanssjön. Från Venjanssjön rinner vattendraget som nu heter Vanån vidare till Vansbro där den förenas med Västerdalälven. Ovan Ogsjön kallas vattendraget Ogan. I hela det omfattande vattensystemet från och med Vanån vid sammanflödet i Vansbro och vidare upp i alla källflödena förekommer relativt få vandringshinder.

För närmare geografisk orientering hänvisas till översiktskarta och fastighetskarta i miljökonsekvensbeskrivningen.

Vattenregleringsföretag

Sökanden ingår i Venjanssjöns Vattenregleringsföretag vilket är ett delföretag i Dalälvens Vattenregleringsföretag. Dalälvens Vattenregleringsföretag förvaltar samtliga vattenregleringsföretag för årsreglering i Dalälven.

Tidigare avgöranden

Tillstånd till reglering av vattenavrinningen ur Ogsjön erhöles av Österbygdens vattendomstol i dom daterad 23 mars 1946 (Ans.D. 77/1943). I domen föreskrivs ett lokalt höjdsystem med en dämningssgräns på +2,0 m och en sänkningsgräns på +0,2 m motsvarande en regleringsamplitud om 1,8 m. 2009-02-25 meddelades ny

dom rörande fixpunkt, mål nr M 3442-08. I domen från 1946 föreskrevs även åtgärder till skydd för fisket. Det var bland annat en minimitappning om 0,54 m³/s samt att bekosta årlig inplantering av 10 000 sikyngel och 10 000 nykläckt laxöringsyngel i Ogsjön. Detta kunde även ske genom insättning av dubbla antalet yngel vartannat år eller tredubbla antalet vart tredje år. Domarna återfinns som underbilaga 3-4 till miljökonsekvensbeskrivningen.

Höjdsystem

I denna ansökan med bilagor förekommande höjduppgifter hänför sig till ett lokalt höjdsystem som också använts i tidigare domar.

Planförhållanden

För berört område vid Ogsjön gäller Mora kommuns översiktsplan antagen 19 juni 2006. Det finns inga detaljplaner i området. I översiktsplanen är Ogan, vattendraget som tillrinner Ogsjön, utpekade som värdefullt vatten för reproduktion av öring.

Nuvarande anläggning

Nuvarande anläggning beskrivs i den tekniska beskrivningen. Av denna framgår bl.a. följande:

Dammanläggningen består av från vänster i strömriktningen sett:

- en 18 m lång fyllnadsdamm av jord (den norra).
- ett utskovsparti av betong, avstängbart med sättar och luckor.
- en 36 m lång fyllnadsdamm av jord (den södra).

Avbördningen från magasinet sker genom tre utskov placerade i utskovspartiet.

Planerat företag

Inledning

Ogsjödammen bedöms vara i väldigt dåligt skick, varvid upprustning och fortsatt drift inte har någon ekonomisk bärighet. Bland annat finns kraftig sprickbildning i dammens betongkonstruktion. Anläggningen har vidare ej aktivt använts som

regleringsmagasin under lång tid. Det finns även starka miljömässiga vinster med ett borttagande av dammen, varför det nu ansöks om tillstånd för en utrivning.

Åtgärdernas utförande

Planerade åtgärder beskrivs närmare i den tekniska beskrivningen och i miljökonsekvensbeskrivningen. De planerade åtgärderna vid regleringsdammen berör såväl utschaktning av anslutningsdammarna (fyllnadsdammarna) såväl som utrivning av utskov med betongelement. Med dessa åtgärder ska i möjligaste mån ett naturligt tillstånd återskapas i Ogsjöns utlopp. Detta kommer att innebära att mer naturliga vattennivåer och variationer uppnås i vattendraget samt i Ogsjön.

Nollalternativ

Nollalternativet innebär att Ogsjödammen behålls i sitt befintliga skick, vilket är bristfälligt, med helt eller delvis öppna luckor och helt eller delvis borttagna sättar för att hålla nedsänkt sjönivå (magasinsvolym). Nollalternativet innebär att dammen fortfarande kommer utgöra ett vandringshinder i vattensystemet och påverka uppfyllande av miljö kvalitetsnormerna för vatten och fortsättningsvis inverka på det akvatiska livet. Om dammen behålls kan den fortfarande användas för att ta sig över Ogströmmen tills skicket på dammen bedöms bli så dåligt att det finns risk för olyckor och passagemöjligheten måste stängas av.

Mark och vatten för företaget

Genom tillståndsdomen gavs sökanden rätt att uppföra regleringsdammen på fastigheterna FA3 och FA1. Huvud-delen av de planerade åtgärderna kommer att utföras inom mark-vattenområde som sökanden således förfogar över. Arbetet kommer i viss mån att inkräkta ytterligare på fastigheten FA1. För masshantering se den tekniska beskrivningen.

Skyddsåtgärder

För att minska risken för negativ påverkan på miljön planeras omfattande skyddsåtgärder som presenteras i miljökonsekvensbeskrivningen. Skyddsåtgärderna och anpassningarna gäller oavsett om utrivning kommer ske enligt det planerade

huvudalternativet eller det alternativa utrivningsförfarandet där viss kulturhänsyn kan behöva tas.

Arbetsplan och arbetstid

I den tekniska beskrivningen redovisas byggnadsarbetenas bedrivande. Om arbete bedrivs enligt plan genomförs arbetet på ett par månader.

Miljökonsekvenser och påverkan på motstående intressen

Ogströmmen är ett vattendrag som kännetecknas som ett vildmarksvattendrag som hyser höga naturvärden såsom flodpärlmusslor och bestånd av strömlevande fiskar såsom öring och harr, som det historiskt och i dag bedrivs ett sportfiske efter. För närvarande sker omfattande insatser i länsstyrelsens regi för att återställa vattendraget efter de rensningar i vattendraget som vidtogs för flottningen.

Ogsjödammen är i nuvarande läge ett definitivt vandringshinder i vattensystemet. En utrivning kommer innebära att Ogströmmen kommer att bli fritt strömmande i nästan tre mil, från Dragsjön ned sjön Öjen. Detta är mycket positivt för den strömvattenlevande faunan, till exempel öring och harr men kommer även gynna den hotade flodpärlmusslan som lever i Ogströmmen. En utrivning gynnar inte enbart den biologiska mångfalden i vattensystemet utan kommer också vara positivt för friluftslivet och möjligheten till rekreation i området längsmed vattendraget. Utrivningen kommer också bidra till uppfyllelse av gällande miljö kvalitetsnormer för vatten.

Förändringar i landskapsbilden med anledning av dammutrivningen bedöms bli av mindre omfattning. Vid dammläget kommer ett naturligt vattendragsavsnitt skapas och sjönivån fortsättningsvis i stort bestämmas av den befintliga sjönacke som är belägen strax uppströms dammläget. Sjönacken avgör redan i dag befintlig sjönivå i stor utsträckning. I nuläget finns inget som framkommit som visar att dammen utgör en fornlämning eller att det på annat sätt visats att dammen skulle utgöra ett särskilt skyddsvärt kulturhistoriskt intresse. För den eventualitet att det skulle framkomma och klargöras under den fortsatta prövningsprocessen att delar av

dammen har sådant högt kulturvärde att den måste bevaras för framtiden så finns ett alternativt utrivningsförfarande presenterat.

En utrivning av dammen kommer innebära att passagemöjlighet till fots över dammen kommer försvinna. Detta kommer framför allt påverka fastigheten FA1. Juridiskt sett finns ingen skyldighet för regleringsföretaget genom dom eller avtal att hålla en överfart till fastigheten.

Utrivningsarbetet kan komma att störa fritidsboendet samt det rörliga friluftslivet och djur i området genom buller, vibrationer och viss grumling under arbetsperioden.

Sammanfattningsvis med de skyddsåtgärder och anpassningar som kommer vidtas bedöms de negativa konsekvenserna som uppkommer under perioden för själva utrivningen och efteråt vara små.

Samrådsförfarande och beslut om betydande miljöpåverkan

Genomförda samråd beskrivs närmare i miljökonsekvensbeskrivningen och dess bilagor. Samrådsredogörelsen och beslut om icke betydande miljöpåverkan återfinns i bilagor till miljökonsekvensbeskrivningen.

Hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken

Bevisbörderegeln (2 kap 1§)

Miljökonsekvensbeskrivning en visar att projektet kan genomföras med uppfyllande av miljöbalkens hänsynsregler.

Kunskapskravet (2 kap 2 §)

Sökanden har god kunskap om de miljöaspekter som berörs och om de anpassningar och skyddsåtgärder som är möjliga och lämpliga. Det tillses att de entreprenörer som anlitas av sökanden för utförande av olika åtgärder har erforderlig kompetens för att utföra arbetena med beaktande av kravet på skydd för såväl människors hälsa som miljön.

Försiktighetsprincipen (2 kap 3 §)

I ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen redovisas de åtgärder som ingår för att förhindra eller minska de negativa miljökonsekvenserna av projektet. Åtgärder vidtas för att skydda yt- och grundvatten.

Produktvalsprincipen och hushållningsprincipen (2 kap 4 och 5 §§)

Krav avseende produkt- och materialval kommer att ställas vid upphandling och byggnationen. Material återanvänds i så stor utsträckning som möjligt.

Skälighetsavvägning (2 kap 7 §)

Miljökonsekvensbeskrivningen redovisar den påverkan som uppkommer med anledning av projektet och föreslår de skyddsåtgärder och anpassningar som är miljömässigt motiverade, ekonomiskt rimliga och tekniskt möjliga att genomföra.

Avhjälpandeskylldighet (2 kap 8 §)

Om skador eller olägenheter för miljön skulle uppkomma trots de skyddsåtgärder och anpassningar som vidtas ansvarar verksamhetsutövaren för att lämpliga avhjälpandeåtgärder vidtas.

Av det ovan redovisade följer att det inte kan råda någon tvekan om att de planerade åtgärderna är tillåtliga enligt 2 kap. miljöbalken.

Särskilda förutsättningar för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken*Samhällsekonomisk tillåtlighet*

Kostnaden för planerade åtgärder beräknas uppgå till 1,5–2 mkr. Beaktansvärda dammsäkerhets- och miljöskäl talar för att planerade åtgärder genomförs. Några nämnvärda skador och olägenheter av åtgärderna kan ej heller förutses. Fördelarna från allmän och enskild synpunkt måste därmed anses överväga kostnaderna.

Fiske

En utrivning av Ogsjödammen kommer ytterligare stärka vattendragets värde som natur- och vildmarksvatten. Det vandringshinder som dammen utgjort kommer

försvinna och systemet kommer bli vandringsbart hela vägen från sjön Öjen upp till Dragsjön, en vattendragssträcka på 28 km. Det kommer innebära att bättre förutsättningar finns för utveckling och förstärkning av de strömvattenlevande bestånd som lever där i dag med avseende på både fisk och musslor och med det en möjlighet till fortsatt och förstärkt sportfiske i vattensystemet.

Utrivning

Enligt 11:19 ska tillstånd enligt miljöbalken alltid lämnas till utrivning av en vattenanläggning i ytvatten, om inte förordnande meddelas enligt 20 §.

Slutsats

Tillåtlighetskraven i 11 kap. miljöbalken uppfylls enligt sökandens bedömning vid genomförande av de planerade åtgärderna. Verksamheten är därmed tillåtlig.

Avgifter

Särskild fiskeavgift

Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen bedöms inte någon skada på fisket uppstå, varför någon avgift enligt 6 kap. 5 § i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet inte kan anses nödvändig.

Allmän fiskeavgift

Sökanden bedömer att de planerade åtgärderna inte kommer att få sådan betydelse för fisket eller vattenståndsförhållandena att avgift ska betalas enligt 6 kap 6 § i ovan nämnda lag.

INKOMNA YTTRANDEN

Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Mora kommun har avstått från att yttra sig i målet.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen tillstyrker ansökt verksamhet och anser att tillhörande miljökonsekvensbeskrivning kan godkännas. Länsstyrelsen anför bland annat följande.

I anslutning till Ogsjön finns ett våtmarksområde som inom våtmarksinventeringen klassificerats inom klass II, dvs. det har höga naturvärden. Mot bakgrund av den utredning som gjorts i arbetet med miljökonsekvensbeskrivningen bedömer länsstyrelsen att utrivningen inte innebär någon betydande påverkan på de naturvärden som finns runt Ogsjön. Detta gäller dock under förutsättning att den naturliga sjönacken som kommer styra sjönivån efter utrivningen inte påverkas i större utsträckning av t ex erosion eller isgång i och med att dammen rivs.

Länsstyrelsen undrar därför om sökanden gjort någon bedömning av hur stabil och erosionskänslig nuvarande tröskel är. Exempelvis skriver sökanden i miljökonsekvensbeskrivningen att vissa förstärkande åtgärder eventuellt kommer att vidtas. Under vilka förutsättningar kommer sådana åtgärder att genomföras?

I dom från Österbygdens vattendomstol daterad 1946-03-23 (AD 77/1943) som rör regleringen av Ogsjön finns villkor om åtgärder till skydd för fisket. Bland annat skulle årlig inplantering av 10 000 sikyngel och 10 000 laxöringsyngel ske i sjön. Detta kunde dock ersättas med inplantering av dubbla antalet vartannat år eller tredubbla antalet var tredje år.

Länsstyrelsen drev för ett par år sedan ett gemensamt projekt tillsammans med sökanden. Projektet syftade till att gå igenom de utsättningsvillkor som fanns i vattendomar kopplade till sökandens anläggningar i Dalarnas län för att se hur de efterlevs, om de är ändamålsenliga osv. Ogsjön var en av de sjöar som ingick i detta projekt. Såvitt länsstyrelsen förstår kunde det då konstateras att den del som rör sik reglerats fram till och med 2016 medan det är mera oklart vad gäller den del som rör öring. Dokumentation från detta projekt gör dock gällande att öringdelen reglerats fram till och med 2003. Inom detta projekt har länsstyrelsen och sökanden

därefter kommit överens om att eftersom dammen ska rivas ut så får återstående delar regleras inom utrivningsmålet.

Utifrån detta saknar därför länsstyrelsen en beskrivning från sökanden för hur resterande delar av den kompensation för skada på fisket som återstår enligt nu gällande vattendom (AD 77/1943) slutligt ska regleras. Sökanden anger endast i sin ansökan att man i och med utrivningen avser upphöra med utsättningarna.

Länsstyrelsen önskar ta del av sökandens synpunkter på ovanstående innan tillsynsmyndigheten kommer med förslag på villkor för ansökt verksamhet.

Länsstyrelsen delar sökanden uppfattning om att i och med att dammen rivs ut så upphör skadan som verksamheten gav upphov till. Därför kan också kravet på fortsatta utsättningar upphöra det år då utrivningen utförts

Vad gäller hur den återstående delen av kompensationen som föreskrivits i nu gällande tillstånd ska slutregleras håller länsstyrelsen dock inte med sökanden.

Länsstyrelsen anser att detta är ett villkor som föreskrevs av domstolen för att kompensera för den skada verksamheten gav upphov till. Därför är det ett bättre förfarande att domstolen också får avgöra hur sökanden på bästa sätt kan uppfylla detta krav. Lämpligen görs detta i samband med utrivningsmålet som nu pågår.

Länsstyrelsen ser dock positivt på om sökanden tar fram förslag på hur detta kan gå till och skickar in till domstolen. Vill man i samband med detta arbete föra en diskussion med länsstyrelsen så ställer tillsynsmyndigheten upp på detta.

Länsstyrelsen anser dock att det slutgiltiga avgörandet ska ligga hos domstolen.

B m.fl.

Inledning

Sammanfattningsvis anser B m.fl.

- att dammfästet vid Ogsjön är en mycket gammal anläggning som funnits på platsen sedan i vart fall början på 1900-talet,
- att den befintliga sjönacken inte är naturlig utan ett resultat av verksamhetsutövarens åtgärder under de drygt 100 år som företaget bedrivit vattenkraftverksamhet,

- att den nu befintliga sjönacken är lägre än den tidigare naturliga sjönacken,
- att det finns behov av ytterligare utredning angående sjönacken,
- att sökanden har en skyldighet att tillse att det finns en godtagbar övergång på grund av urminnes hävd då det befintliga dammfästet funnits på samma plats och stadigvarande brukats av fastighetsägarna i över hundra år,
- att Ogsjöns avrinningsområde således pekats ut av länsstyrelsen som en vattenförekomst med stora återställningsbehov,
- att verksamhetsutövaren bör inkomma med förslag på lämpliga åtgärder i syfte att återskapa en varierande vattenmiljö i enlighet med vad som framgår av länsstyrelsens rapport,
- att det inte föreligger någon grund att meddela ett verkställighetsförordnande.

Sökandens utredningsansvar

Sökanden framför att Vattenregleringsföretaget enbart kan skadekompensera för den verksamhet man själv bedrivit och inte för tidigare åtgärder. Problemet i det här fallet är att sökanden trots önskemål från sakägare inte har presenterat någon utredning överhuvudtaget som visar vilka åtgärder som de facto vidtagits på sjönacken och dammfästet.

Enligt miljöbalken är det verksamhetsutövaren som har utredningsansvaret och bevisbördan. Trots detta har det istället varit B m.fl. som har fått åta sig en stor del av utredningsansvaret för att tillse att det sker en korrekt materiell prövning. Målet har i det här fallet dessutom fått en tvistemålsliknande karaktär där B m.fl. har fått bemöta olika påståenden utan tillhörande miljöteknisk utredning. Detta är dels mycket svårt för en enskild som saknar medel och fackkunskap och har dessutom lett till ett utdraget förfarande med ökade ombudskostnader.

Sökanden har i ett mycket sent skede gett in en tekniskt avancerad utredning från Sweco. Hade utredningen kommit B m.fl. tillhanda tidigare hade de till stor del besparats den stora mängd kompletteringar som skett i målet.

Återställande av sjönacken till tidigare naturlig nivå

Det går i dag att se spåren av schaktmaskinernas arbete ovanför Ogsjödammen. Utöver detta har observerats att utseendet av dagens strandlinje runt hela Ogsjön i normaltillståndet har varit betydligt högre och i nivå med den kringliggande våtmarken. Detta framgår även tydligt av sättningar i dammens insida. Vidare syns runt hela sjön hur vattenytan i dag är bortåt en och en halv meter lägre än den ursprungliga ytan, eftersom den ursprungliga ytan markeras av var de gamla slätterängarna börjar.

Sökanden har framfört att Swecos utredning visar att materialet inte är erosionsbeständigt och att sökanden med anledning av detta är beredd att förstärka den naturliga tröskeln med mer erosionsbeständigt material.

Denna information överensstämmer med vad B m.fl. påstått från början, dvs. att den befintliga sjönacken är känslig för erosion eftersom den inte är naturlig. B m.fl. vidhåller således vad som tidigare framförts. Detta innebär sammanfattningsvis att det finns tydliga belägg för B m.fl. påstående att tidigare naturliga sjönacken har schaktats ned vilket medför att sjönacken i dag är känslig för erosion. Den befintliga sjönacken kan därmed inte vara naturlig och har ett lägre utfall i dag jämfört med den tidigare naturliga sjönacken.

Ogsjöns Vattenregleringsföretag har så som det uppfattats föreslagit, som återställningsåtgärd att befintligt material ska skiftas ned till en meters djup och ersättas med nytt material i form av större stenar, upp till dagens nivå. Det framgår även av bland annat Swecos utredning och av sökandens uppgifter att sjönackens befintliga nivåer ska behållas. Att sökanden vill återställa dammen till tidigare naturliga förhållanden, är som tidigare framförts en positiv åtgärd. För att åtgärderna ska anses vara ett återställande av miljön måste det dock vara till samma nivåer som rådde naturligt innan dammfästet uppfördes och med den naturliga sjönacken som utgångspunkt.

De föreslagna återställningsåtgärderna är således långt ifrån tillräckliga och det bestrids att sjönacken ska ersättas upp till dagens nivå eftersom det inte är den

naturliga. Sökanden måste därför komplettera sin ansökan med en teknisk utredning avseende sjönackens ursprungliga beskaffenhet och inkomma med förslag på återställandeåtgärder som motsvarar ursprunglig höjd och materialstorlek som för den tidigare naturliga sjönacken.

Sökanden har gett in ett antal fotografier som visar miljöer kring Ogsjön på femtiotalet och i nutid.

Islossning

Ytterligare argument för att det finns befogad anledning att förstärka den befintliga sjönacken är den mycket kraftiga islossningen som sker i Ogströmmen. I förtydligande syfte bifogas en bild över islossningen vid Ogsjödammen i slutet på 1970-talet. Som framgår av bilden passerar stora mängder vatten och stora isflak Ogsjödammen vid vårflod.

Det finns således en oro för att den befintliga lägre sjönacken, trots de återställandeåtgärder som sökanden framför i sin komplettering, inte klarar av en kraftig islossning med risk för efterföljande skador nedströms.

Dessutom har det framkommit uppgift om att det föregående år uppstått problem nedströms dammen mot Öje. Detta eftersom strömmen nere i Öje fått ny riktning och de senaste två vintrarna orsakat stora skador som drabbat enskilda och det har även varit stor risk för att kommunala anläggningar ska skadas.

Vidare kan i sammanhanget upplysas om att hela gjutformen sveptes bort av islossningen vid uppförandet av den nuvarande bron över väg E45 i Öje. Det framgår inte av Swecos utredning om islossningen beaktats i utredningen. Sökanden borde därför genomföra en ordentlig utredning över ett större geografiskt område, då islossningen riskerar att få stora konsekvenser för andra fysiska och juridiska personer med olika intressen nedströms Ogsjön.

B m.fl. yrkar därför att utredningen kompletteras med en analys av påverkan på Ogsjödammen och nedströms förhållanden vid en islossning.

Dammfästet och möjlighet till fortsatt passage

Avslutningsvis vidhålls vad som tidigare framförts avseende passagen över dammfästet. Sökanden har en fortsatt skyldighet att tillse att det finns en godtagbar övergång för de berörda sakägarna på grund av urminnes hävd. Dammfästet har enligt dokumentation funnits på samma plats i drygt hundra år och har historiskt använts för flottningsändamål för att senare regleras för vattenkraftsändamål.

Till samfälligheten Ogsjöängarna hörde tidigare en besparingsskog som syftade till att finansiera delägarnas gemensamma angelägenheter. Om det befintliga dammfästet inte hade uppförts av vattenregleringsföretaget, hade med största sannolikt en annan övergång uppförts över strömmen av samfälligheten, eftersom passagen har varit av nödvändig för transport av både redskap och virke.

Nu har samfälligheten Ogsjöängarna upplösts och det finns därför inga ekonomiska möjligheter att uppföra en ny bro. För det fall rivningen av dammen hade aktualiserats innan upplösningen av samfälligheten skulle delägarna haft möjlighet att bekosta uppkomna olägenheter. Några sådana möjligheter finns inte i dag och det finns inga medel avsatta för att hantera den alternativa kostnad som uppstår om dammfästet rivs.

Överenskommelsen med länsstyrelsen

Vidare har sökanden nått en form av överenskommelse med länsstyrelsen gällande kompensation för bristfälliga utsättningar i Ogsjön. Trots att sökanden har inkommit med komplettering är det fortfarande svårt att utläsa vad det är för sorts överenskommelse som träffats.

Rättegångskostnader

Detta mål avser en ansökan om tillstånd till vattenverksamhet för utrivning av Ogsjödammen. Enligt huvudregeln i 25 kap. 2 § miljöbalken ska sökanden svara för sina egna och motpartens kostnader i mark- och miljödomstolen. B m.fl. är direkt berörda av utrivningen och är därmed sakägare. Det faktum att domstolen utförde en skadereglering avseende allmänna och enskilda intressen vid prövningen av en annan tillståndsansökan på 1940-talet, ligger helt utanför prövningen i detta

mål. B m.fl. vidhåller således sitt yrkande om ersättning för sina rättegångskostnader i mark och miljödomstolen.

E

E är ägare till fritidshuset på skogsfastigheten FA4. Han uppförde huset i början av 1980-talet, till stor del beroende på att han fått tillgång till en sjötomt.

Vattenregleringsföretagen hade i dom medgetts rätten att uppföra en regleringsdamm som på ett bra sätt säkrade Ogsjöns vattenstånd för framtiden. Oavsett hur sjön varit reglerad tidigare har vattenregleringsföretaget, enligt hans mening, ansvar för sjöns fortbestånd eftersom alla under lång tid anpassat sig efter vad som åstadkommits genom dammbyggnaden. Den skada fastighetsägare åsamkas vid eventuell utrivning av dammen såsom förstörd landskapsbild och att vattenspegeln minskar eller försvinner berättigar till ekonomisk ersättning. Om dammutrivning kommer till stånd förutsätter han att det åstadkommes en tröskel som blir en naturlig och kraftig fördämning så att sjön blir kvar och som samtidigt medger att fisken kan vandra. Beakta även att förutom sjön finns en ca 2 km lång å som i dag är farbar med båt fram till forsande vatten i norr. Svårt att avgöra hur detta vattendrag påverkas om vattennivån sänks i sjön.

Han har under sommaren 2016 och sommaren 2017 fått erfara konsekvenser av den sänkning av vattennivån som skett efter att dammluckorna öppnats. Med stor sorg konstaterar han att värdet av att sitt fritidshus som ligger vid en vacker sjö till stor del går förlorat. Den nya grunda vattennivån kommer med all säkerhet medföra att sjön växer igen. I den steniga och tvära strandslänten är det nu vid hans fastighet bl.a. stora problem att få upp båten på land. Resulterar i ett försämrat och minskat båtliv på sjön.

Den information som getts om hur Ogsjön ser ut efter utrivningen av dammen har varit bristfällig. Det är mycket svårt att ta ställning till omständigheter som inte är helt kända. Tillföres grovt naturmaterial ovanför dammen i sådan omfattning att sjöns vattenstånd blir acceptabelt och inte lägre än det är i dag kan detta möjligen

godtas. Svårbedömt är även hur vattensänkning påverkar våt/myrmarkerna runt sjön.

Skulle det efter att dammen utrivits visa sig att föreslagna och vidtagna miljöförbättrande åtgärder inte skulle medverka till annat än en ytterligare sänkning av vattenståndet i sjön, får detta anses som helt oacceptabelt. Det måste finnas en ordentlig garanti för att utrivningen av dammen inte förorsakar att hela sjön blir förstörd. En viss lägstanivå måste fastställas och vattenregleringsföretaget måste åläggas att för framtiden åstadkomma nödiga åtgärder.

Hänsyn måste självfallet tas till risken för att bl.a. isen kraftigt kan påverka det lätteroderade området uppströms dammen.

Kvarstår dock hans yrkande om rimlig ekonomisk ersättning för fastighetens värdeminskning efter att vattenståndet sänkts, men även för bekostandet av en ramp som gör det möjligt att förtöja och dra upp båten. Han tar för givet att det efter utrivningen av dammen som hävd ges möjlighet att på bro gående och med mindre fordon passera strömmen.

Utifrån beskrivningen ovan yrkar han ersättning för värdeminskning med 200 000 kr och för iordningställande av båtramp 20 000 kr, sammanlagt 220 000 kr

F

Naturligtvis är det positivt att vandringshindret Ogsjödammen försvinner, samt att biotopåtgärder görs i området.

Fiskutsättningarna enligt Österbygdens vattendomstol daterad 23 mars 1946 ANS 7711943 ska inte upphöra. Sökanden får i sådant fall begära omprövning av ovanstående dom. Utsättningarna är enskild skada. Domstolen ska kräva av sökanden att framtaga en fiskerättsutredning över skadeområdet.

Sökandens så kallade uppgörelse med länsstyrelsen ska avvisas vad avser fiskeskadan. Det är oklart när sikutsättningarna gjordes. Sökanden har brutit i öringsutsättningar. Det kan bedömas att någon utsättning inte gjorts sedan 2003.

Länsstyrelsen har tillsyn av vattendomar. Sökanden och länsstyrelsen har brustit i sina åtaganden och gör sedan upp om detta i godo, vilket är häpnadsväckande. För att utplantera fisk krävs tillstånd. Domstolen ska kräva av länsstyrelsen att redovisa när tillstånd har medgetts till sökanden avseende öring och sik.

Nivån i Ogsjödammen, Ogsjön bör efter utrivning ligga så högt som möjligt för fisk och vattendjur, insekter etc. Detta bör lätt kunna kombineras med fiskvandring.

Norra Venjans Besparingsskog

Österbygdens vattendomstol meddelade i dom den 23 mars 1946 att regleringsintressenterna ålades att årligen inplantera 10 000 sikyngel i Ogsjön samt 10 000 nykläckt laxöringsyngel i Ogsjön eller Ogströmmen.

Grunden för det belopp Norra Venjans Besparingsskog yrkar är att vattenregleringsföretaget försummat den ålagda plikten att sätta in fisk under flera år. Konsekvenserna av denna försummelse upphör naturligtvis inte samma dag som dammen rivs utan har konsekvenser för framtiden. Hur lång den tiden är och hur stor skadan blir är svårbedömd, varför en uppskattning måste ske. Det yrkade beloppet synes skäligt med hänsyn till det förstörda fisket som dammen åstadkommer för en övergångsperiod

SÖKANDENS BEMÖTANDE OCH KOMPLETTERINGAR

Nivån på sjönacken uppströms dammen

Dammen i Ogsjön har funnits på samma plats i dryga hundra år. Det var Dalälvens Flottningsförening som uppförde dammen – byggd och anpassad för flottningsändamål. Först 1940 fick sökanden ett tillstånd att bedriva årsreglering samt en rätt att nyttja flottningsföreningens damm. Regleringen fick bara bedrivas så att den inte hade någon menlig inverkan på flottningen som var det dominerande intresset. År 1955 kom utskovet i dammen att byggas om. Detta skedde såvitt sökanden kan finna förhållandevis formlöst, varför det inte finns någon detaljerad dokumentation på vad som genomfördes. Varken i samband med denna ombyggnation eller senare

har sökanden kunnat finna någon utredning som tyder på att åtgärder vidtagits för att påverka sjönackens naturliga nivå. Sökanden har ingen kännedom om huruvida flottningsföreningen gjort någon påverkan på sjönacken innan regleringsverksamheten startade. Sökanden kan därför inte vitsorda, såsom motparterna synes göra gällande, att sjönacken naturligt skulle ha en högre nivå och att detta är något som sökanden kan lastas för. Det är naturligt att intressenter kring sjön undrar hur sjöytan kommer påverkas när dammen rivs ut. Sökanden har därför utrett konsekvenserna närmare i ingiven miljökonsekvensbeskrivning s. 18–22. Av denna utredning framgår i korthet att sjönivån inte kommer att sjunka under det som i dag är tillståndsgiven regleringsamplitud (+0,2 – +2,0). Detta kunde vederläggas under år 2016 då nivån i Ogsjön inte sjönk under nivån +0,35 trots att det var väldigt låga tillrinningar och endast en tappning av minimiflöde från Dragsjön (närmast uppströms liggande magasin). I sökandens ursprungliga tillståndsmål har domstolen utfört en skadereglering med avseende på allmänna och enskilda intressen som kom att påverkas av att sökanden fick rätt att variera vattenståndet inom regleringsamplituden. Detta innebär att sakägarna i huvudsak redan kompensats fullt ut och att en utrivning med bibehållen snöyta ovanför sänkningsgränsen måste tålas utan ytterligare ersättning.

Förstärkning av tröskeln

Avseende länsstyrelsens förfrågan vad som menas med att sökanden eventuellt skulle kunna tänka sig förstärkande åtgärder på tröskeln vill sökanden förtydliga följande. För det fall domstolen skulle förena ett tillstånd till utrivning med ett skadeförebyggande villkor om biotopvårdande åtgärder av engångskaraktär innebär att området just uppströms dammen skulle förstärkas med stenblock så är detta något som sökanden skulle kunna godta.

Passagemöjligheten över dammen

Det kan konstateras att sökanden har tillstånd till att bedriva vattenverksamhet till förmån för vattenreglering. Brobanan har uppförts för att tillgodose driften av dammanläggningen. Näst intill samtliga dammar som har uppförts i Sverige är av sådan karaktär att allmänheten kan passera över dammen antingen till fots eller med

lättare fordon. Bara för att någon i många år passerat över annans damm såsom bro gör inte att den nyttjaren för all framtid kan kräva att det ska finnas en bro för den enskilde nyttjaren. Det finns således ingen skyldighet – varken genom dom, avtal eller uråldrig hävd – för sökanden att iordningsställa och upprätthålla någon form av bro efter genomförd utrivning.

Fiskutsättningar

Sökanden är ålagda i dom, som compensation för skadan på det allmänna fisket, att sätta ut fisk i Ogsjön. Utsättningskyldigheten består av en årlig utsättning om 10 000 sikyngel och 10 000 laxöringyngel. Sökanden delar länsstyrelsen uppfattning, att vad avser sik, så är denna skyldighet fullgjord till och med år 2016. Sökanden har beklagansvärt upptäckt att man brustit vad avser utsättningen av laxöringyngel. Sökanden kommer utanför detta mål att ta en kontakt med länsstyrelsen för att diskutera hur detta ska kompenseras. Det domstolen i detta mål har att ta ställning till om det ska ske utsättningar efter en utrivning. Sökanden är av uppfattningen att villkoret om fiskutsättning var ett resultat av den dämmande vattenverksamheten, vilken utgjorde hinder för fiskvandring. När dammen rivs ut upphör detta hinder och skadan upphör.

Sökanden och Länsstyrelsen har nått en överenskommelse avseende compensation för Sökandes bristfälliga utsättningar i Ogsjön. Denna överenskommelse innebär att Länsstyrelsen frånfaller yrkandet om att domstolen ska hantera frågan om utsättningsbrister i detta mål. Parterna har inte för avsikt att stadfästa denna överenskommelse genom domstolens försorg. Kvar att reglera för domstolen, avseende fiskutsättningar, blir enbart frågan om framtida fiskutsättningar.

Inställning till yrkande

Sökanden bestrider Norra Venjans Besparingsskogs yrkande om 55 000 kr i ersättning då sökanden varken kan förstå grunden för anspråket eller skadans beräkning. Utsättningen av fisk i Ogsjön är, såvitt sökanden kan bedöma, compensation för den allmänna fiskeskadan och inte en enskild rättighet till förmån för Norra Venjans Besparingsskog.

Sökanden bestrider E's yrkande anspråk om värdeminskning, bro och båtramp. Grunden för bestridandet är att Ogsjöns yta fortsatt kommer att vara inom regleringsamplituden vilken påverkan redan är ersatt genom tidigare skadereglering.

Sökanden bestrider B's m.fl. yrkande undantag för rättegångskostnader i målet. Grunden för bestridandet framgår av det ovan anförda.

Tvångsrätt

På bilden i domsbilaga 3 anges en grön inramning som visar det område som eventuellt kommer att nyttjas under utrivningsprocessen. Den norra jorddammen i vattenområdet kommer att tas bort/fasas ut fram till fastighetsgränsen till FA1. För att kunna genomföra denna schaktning kommer sökanden att behöva nyttja visst område på fastigheten markerat med blå färg. Detta nyttjande avser bara en kortare period under byggtiden för att komma åt alla fyllnadsmassor med maskiner. Massorna kommer därefter transporteras/deponeras söder om dammen. När utrivningen är färdig kommer det inte vara någon belastning av fastigheten. Sökanden är beredd att erlægga 5 000 kr såsom kompensation för nyttjandet och slitaget av det aktuella området, oavsett om sökande faktiskt utnyttjar området eller inte.

När det gäller själva utrivningen av dammkroppen samt föreslagna skadeförebyggande villkor i form av miljöförbättrande åtgärder så kommer dessa ske i vattenområdet uppströms och nedströms dammen. Detta innebär att visst arbete kommer att ske på fastigheten FA2 (se bild i domsbilaga 4). Då det i dagsläget inte finns någon skriftlig överenskommelse mellan sökanden och fastighetsägaren B får sökanden framställa ett formellt yrkande om tvångsrätt. Sökanden medger rätt till ersättning om 5 000 kr till fastighetsägaren för aktuellt intrång.

I 28 kap. 10 § 4 miljöbalken uppräknas vattenreglering som en av de vattenverksamheter där tvångsrätt kan ges av domstolen. Detta gäller för såväl etablering, drift samt avveckling av vattenanläggningen. Tvångsrätt vid utrivning är

etablerad i praxis (MÖD 2011:52 och Umeå tingsrätts dom den 5 juli 2017 i mål M 1508-16).

KOMPLETTERINGAR VID HUVUDFÖRHANDLINGEN

Sökanden

De biotopvårdande arbeten som sökanden ska utföra i samband med utrivningen av dammen ska omfattas av det sökta tillståndet.

Dagen före huvudförhandlingen framkom det att den ingivna promemorian från Sweco avseende erosionsrisk vid utrivningen av Ogsjödammen (aktbilga 96) inte är relevant för sjönackens erosionsbeständighet då provtagningen har skett på en plats i Ogströmmen där det inte finns någon kontakt med strömmande vatten. Sökanden yrkar att rapporten därför inte ska ligga till grund för förslag till villkor.

Det är inte troligt att det har funnits en högre naturlig sjönacke då den i så fall skulle ha eroderats bort. Dessutom bör dammen ha förlagts på en tröskel om en sådan fanns. Det är inte heller troligt att flottning har skett över en sjönacke.

Sökanden medger länsstyrelsens yrkande om att delegation meddelas tillsynsmyndigheten avseende såväl de biotopvårdande åtgärder som de erosionsförstärkande åtgärder som ska utföras samt att kontrollprogram ska tas fram i samråd med länsstyrelsen.

Sökanden bestrider att det finns någon rätt till brobana eller övergång knuten till den gällande tillståndsdomen såsom krävs enligt 31 kap. 19 § miljöbalken.

Sökanden har inte den bilaga som B m.fl. hänvisar till och om det är de som får visa att det finns en sådan förmån. Det är ostridigt att övergången rent fysiskt har funnits sedan 1907.

Förslaget till villkor som omnämns på s. 23 i inlämnad miljökonsekvensbeskrivning ingår i tillståndsansökan.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har inga invändningar mot nya yrkanden som sökanden framställt.

Länsstyrelsen yrkar att sökanden ska ta fram kontrollprogrammet i samråd med länsstyrelsen. Vidare önskar länsstyrelsen att delegation ska meddelas tillsynsmyndigheten även avseende de biotopvårdande åtgärderna, eftersom dessa kan vara svåra att skilja från de erosionsförstärkande åtgärderna.

B m.fl.

Det yrkas att sökanden ska komplettera sin ansökan med följande uppgifter:

- Ogsjöns sjönivåer innan dammfästet uppfördes för Ogsjödammen.
- teknisk utredning avseende sjönackens ursprungliga beskaffenhet och förslag på återställandeåtgärder som motsvarar ursprungliga höjden och materialstorlek som för den tidigare naturliga sjönacken
- en analys av islossningens påverkan på Ogsjödammen och nedströms förhållanden

Det ifrågasätts att sökanden av tillstånd för vattenverksamhet och länsstyrelsen på egen hand kommer överens om vilka åtgärder som ska anses vara lämpliga.

Befintlig sjönacke har ett lägre utfall än den naturliga sjönacken. Det finns starka skäl som talar för att dagens sjönacke inte är naturlig, utan onaturligt låg. Den kan därför inte reglera sjöns nivå på ett naturligt sätt. Sjönackens ursprungliga nivå ligger cirka 1,5 m över nuvarande nivå.

Det kan finnas risker vid islossning som angetts i handlingarna. I Swecos utredningen hade inte islossningen beaktas och det finns inte heller någon annan utredning. Det bör göras en utredning avseende detta som omfattar ett större område.

Över dammluckorna är konstruktionen försedd med en brobana och denna är en del av tillståndet för dammen. Det finns urminnes hävd, eftersom det framgår av domen från 1946 att brobanan är en del av tillståndet. Dessutom fanns brobanan redan 1907. På sidan 8 i den tekniska beskrivningen omnämns en bilaga 1 till tillståndsdomen och i den finns en brobana beskriven. Försvinner den förlorar man

en förman, varvid hänvisas till 31 kap. 19 § miljöbalken. Bilagan är inte inlämnad i målet och de har inte tillgång till den.

Malungs fiskevårdsområde

Malungs fiskevårdsområde har anfört följande. De finns inte med som berörd fastighetsägare och deras område ligger nedströms dammen. De är inte emot att dammen rivs. Vad gäller de arbeten som ska utföras är det viktigt vilken årstid de utförs med hänsyn till grumling.

KOMPLETTERINGAR EFTER HUVUDFÖRHANDLINGEN

Yttrande från B

B har i ett yttrande anfört bland annat följande. Han har tidigare under handläggningen fått bekräftat från lagmannen att han och hans målkamrater som sakägare hade rätt att anlita ombud på sökandens bekostnad och att rätten i något slags extremfall har möjlighet att besluta att sakägare i deras situation betalar delar av ombudskostnaden. Detta har präglat deras agerande. De har bara gjort sånt som de ansett absolut nödvändigt.

De har förvisso utfört onödigt arbete, men det kan helt tillskrivas sökanden och deras ombud. Ett exempel är hanteringen som resulterade i begäran om tvång visavi honom personligen. Han ombads av sökandeombudet att tala med sitt ombud i frågan, trots att han redan medgett att hans fastighet användes och trots att sökandeombudet redan begärt tvång mot honom. Införandet av fornminnet blåsterugnen i målet saknade helt relevans och orsakade honom och ombuden onödigt arbete. Trots påstötningar och påminnelser har utredningar som han begärt undanhållits honom.

Hade sökanden låtit göra den undersökning Sweco gjort redan före samrådsmötet kunde det mesta av processen ha sparats in.

Han vill kommentera sökandeombudets påpekande om att de inte begärt skadestånd. Hur mäter man den skada de drabbats av? De borde vara uppenbart att det är till skada för dem att de plötsligt inte har en bro över till sina marker.

Det bör vara uppenbart att sjöns yta sedan dämningen upphört varit ungefär en meter lägre än den naturliga ytan. Den yta de såg vid synen motsvarar ungefär den ursprungliga och naturliga. På ingivna bilder syns tydligt de olika nivåerna. Det bör också vara uppenbart att hela det landområdet uppströms södra dammfästet som syns på 1907 års karta i dag är bortschaktat. Varför skulle det ha gjorts? Och varför skulle detta ha gjorts utan att också samtidigt påverka sjönacken? Stubborna ute på myren väster om sjön illustrerar utmärkt det känsliga ekosystemet på platsen. Det har varit tillräckligt torrt för att enstaka tallar ska kunna slå rot och för att mossan inte ska ta över gräset, men tillräckligt blött för att ytan inte ska förbuskas.

Överenskommelse rörande fastigheten FA3

Sökanden har inkommit med en skriftlig överenskommelse mellan sökanden och Norra Vensjans Besparingssskog, av vilken det bland annat framgår följande. Sökanden och Norra Venjans Besparingssskog har träffat överenskommelse om att sökanden ska få utnyttja ett område (markerat på en bilagd karta) på fastigheten FA3. Med överenskommelsen följer rätt att nyttja såväl mark som vattenområden för att sökanden ska kunna verkställa de vattenverksamheter som man ansökt om i förevarande mål.

DOMSKÄL

Handläggningen

Mark- och miljödomstolen har den 11 juni 2019 hållit huvudförhandling i målet samt företagit syn vid Ogsjödammen.

Prövningens omfattning

Förevarande mål gäller utrivning av dammanläggningen vid Ogsjön och de villkor som ska gälla för denna verksamhet. Frågan på vilket sätt sökanden ska kompensera

för bristande fiskutsättning är en tillsynsfråga och ligger utanför ramarna för detta mål. Norra Venjans Besparingsskogs yrkande om ersättning med 55 000 kr som ersättning för försummad fiskutsättning avser inte en skada till följd av utrivningen av dammen och kan inte prövas inom ramen för detta mål. Yrkandet ska därför avvisas.

Miljökonsekvensbeskrivning och övrig utredning

Länsstyrelsen har beslutat att utrivningen av reglerdammen inte bedöms ha en betydande miljöpåverkan. Samrådsplikten är därmed begränsad och miljökonsekvensbeskrivningen kan förenklas något, dock ska den beskriva de miljökonsekvenser som verksamheten bedöms orsaka. Mark- och miljödomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen, med de kompletteringar som skett under handläggningen av målet, uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken, och att den därför kan godkännas.

Tvångsrätt och rådighet

Enligt 2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) krävs för att få bedriva vattenverksamhet att verksamhetsutövaren har rådighet över vattnet inom det område där verksamheten skall bedrivas. Enligt 2 kap. 4 § LSV har den som vill bedriva vattenverksamhet för detta ändamål rådighet som anges i 1 § om vattenverksamheten innebär vattenreglering. De i förevarande mål aktuella åtgärderna i form av utrivningen av en damm samt biotopvårdande och erosionsförstärkande åtgärder syftar huvudsakligen till att återskapa naturliga förhållanden på platsen. Detta måste enligt domstolen ses som ett avslutande led i den regleringsverksamhet som bedrivits med hjälp av dammen. Därmed får sökande anses ha sådan rådighet som följer av 2 kap. 4 § LSV.

Utöver rådighet med stöd av 2 kap. 4 § restvattenlagen krävs rådighet att förfoga över det aktuella vattnet genom äganderätt, upplåtelse från ägaren eller yrkad tvångsrätt (jfr. NJA 2012 s. 362 och SOU 2014:35, s 451).

Sökanden har yrkat att tvångsrätt ska meddelas för att ta i anspråk erforderligt område för ansökta åtgärder på fastigheterna FA1 och FA2. Sökanden har medgett att utge ersättning med 5 000 kr till respektive fastighetsägare avseende tvångsrätten. B som äger fastigheten FA2 har medgett sökandens yrkande, medan A som äger fastigheten FA1 inte har avstått från att yttra sig.

Tvångsrätt regleras i 28 kap. 10 § miljöbalken. Där anges att den som utför eller ska utföra en vattenverksamhet av mark- och miljödomstolen kan ges rätt att utföra anläggningar eller åtgärder inom fastigheter som tillhör någon annan och ta i anspråk mark eller annat utrymme för detta, när det är fråga om bland annat vattenreglering. Som konstaterats ovan får den i målet aktuella verksamheten anses täckas av begreppet vattenreglering. Därmed finns den en rättslig grund för att bevilja tvångsrätt.

Påverkan i form av buller, upplag och andra störningar på de aktuella fastigheterna kommer att bli begränsad under pågående verksamhet och kan inte förväntas leda till någon bestående påverkan. Med hänsyn till de miljömässiga fördelar som de i målet aktuella åtgärderna medför, och då ingen av de berörda fastighetsägarna motsatt sig att deras fastigheter tas i anspråk, finner domstolen att yrkandena om tvångsrätt kan bifallas.

Vad gäller frågan om ersättning anser domstolen att den av sökanden erbjudna ersättningen är fullgod vad gäller ianspråktagandet av fastigheten FA1. Beträffande fastigheten FA2 konstaterar domstolen att fastigheten i relativt hög utsträckning, om än under en begränsad tid, kommer att påverkas av de i målet aktuella åtgärderna. Med hänsyn härtill ska B's ersättningsanspråk om 6 250 kr bifallas.

Mot denna bakgrund, och med beaktande av den överenskommelse som sökanden inkommit med avseende nyttjande av fastigheten Norra Venjans Besparkingsskog, finner mark- och miljödomstolen att sökanden har den rådighet som krävs för den

vattenverksamhet som ska tillståndsprövas i målet. Såsom ägare av den aktuella dammen är sökanden oförhindrad att ansöka om utrivning av den.

Tillstånd

Enligt 11 kap 19 § miljöbalken ska ett tillstånd alltid lämnas till utrivning av en vattenanläggning i ytvatten om inte någon annan än anläggningsägaren övertar skyldigheten för underhåll och övriga skyldigheter som ligger på anläggningens ägare. Det kan konstateras att ingen har anmält intresse av att överta dessa skyldigheter för dammen. Det innebär att tillstånd för utrivning ska meddelas.

Följande tre vattenförekomster berörs av vattenverksamheten. Ogsjön (SE675196-138903), Ogströmmen nedströms Ogsjön (SE674827-139148) och Ogströmmen uppströms Ogsjön (SE675913-138636). Samtliga av dessa har i den senaste statusklassningen av vattenmyndigheten klassificerats till måttlig ekologisk status och ska uppnå god ekologisk status år 2021.

Genom att regleringsdammen vid Ogsjön rivs kommer påverkan från detta vandringshinder att elimineras. De biotopvårdande åtgärder som enligt föreslagna villkor ska genomföras i anslutning till dammläget underlättar för fisken att vandra och kommer att bidra till uppfyllandet av miljökvalitetsnormen i respektive vattenförekomst. Det finns således ett allmänt intresse att genomföra biotopvårdande åtgärder i området för dammläget. Någon negativ påverkan på allmänt eller enskilt intresse kan inte väntas av dessa åtgärder. Tillstånd bör därför ges även till dessa åtgärder.

Vad gäller de erosionsförstärkande åtgärder som enligt föreslagna villkor också ska genomföras kan det konstateras att ingen har motsatt sig dessa åtgärder i sig, även om några parter anser att sjönackens höjd bör utredas närmare eller att sjönacken ska återställas till en högre nivå. Enligt mark- och miljödomstolen kan de erosionsförstärkande åtgärderna av sjönacken bidra till att de biotopvårdande åtgärderna blir mer beständiga. Genom att säkerställa att sjönacken bibehåller den nivå den hade vid domstolens syn förväntas inte någon negativ påverkan varken på

enskilda eller allmänna intressen och tillstånd bör därför lämnas även för dessa åtgärder.

Slutligen kan det konstateras att det finns förutsättningar att besluta om tillräckliga skyddsåtgärder och försiktighetsmått för att förebygga, hindra och motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Mark- och miljödomstolen bedömer med hänsyn till det som anförts i detta avsnitt att genomförandet av verksamheten som ansökan avser är förenligt med hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och att verksamheten kan tillåtas.. Det finns förutsättningar att bifalla sökandens yrkanden om tillstånd att riva ut reglerdammen i Ogsjön på det sätt som framgår av domslutet och att också meddela de tillstånd som behövs för att villkoren om biotopvårdande och erosionförstärkande åtgärder ska kunna fullföljas.

Villkor

Sökanden har föreslagit ett antal villkor som ska gälla för verksamheten. Mark- och miljödomstolen anser att föreslagna villkor är lämpliga och ska föreskrivas enligt domslutet.

Ett allmänt villkor där sökanden bekräftar vad sökanden har åtagit sig i målet utöver de villkor som föreskrivs, anser mark- och miljödomstolen är lämpligt och ska därför föreskrivas.

Länsstyrelsen har yrkat att kontrollprogrammet ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten, inte bara skickas in utan föregående kontakt. Detta har sökanden medgett. Mark- och miljödomstolen anser att det är en lämplig ordning och villkor 10 ska utformas så att länsstyrelsens önskemål tillgodoses.

Villkor 11 reglerar biotopvårdande åtgärder. För att även täcka in åtgärder för anläggande av erosionsskydd ska villkoret ges den lydelse som framgår av domslutet.

Frågan om sjönackens ursprungliga nivå är tvistig i målet. Sökanden har inte kunnat hitta några underlag som visar sjönackens tidigare nivå. Enligt sökanden har någon utschaktning av sjönacken inte skett. De åtgärder som eventuellt har genomförts historiskt har enligt sökanden troligen skett utifrån flottningens behov. Sökanden har förklarat att dammens luckor har varit helt öppna sedan år 2015 och att någon reglering därmed inte skett sedan dess.

B m.fl. anser att sjönackens ursprungliga nivå ligger ca 1,5 m högre än dagens nivå, vilket är den nivå de yrkar ska bli den slutgiltiga nivån. De har framhållit att man kan se spår av schaktning på platsen och de har åberopat ett antal foton för att visa att sjönacken tidigare haft ett högre läge. De har också framhållit att det är sökandens ansvar att företa ytterligare utredningar avseende sjönackens ursprungliga höjd.

Mark- och miljödomstolen gör i denna del följande bedömning.

Domstolen anser inte att det finns några ytterligare rimliga utredningsåtgärder som sökanden skulle kunna vidta för att få större klarhet i sjönackens ursprungliga utformning. Det ska också påpekas att förevarande ansökan gäller utrivning av dammen, vilket är en åtgärd som i princip alltid ska tillåtas. Dammen och regleringen har såvitt kunnat visas inte haft något omedelbart samband med den aktuella sjönacken och sjönacken omfattas inte av sökandens tidigare beviljade tillstånd till reglering. Sökandens utredningsansvar rörande sjönackens tidigare nivåer måste därmed anses vara begränsat. Den omständigheten att sökanden nu som ett skyddsvillkor åtagit sig att vidta erosionsförstärkande åtgärder på sjönacken förändrar inte denna bedömning.

Vid synen kunde domstolen inte se några sådana spår av schaktning eller annan påverkan som skulle tyda på att sjönackens naturliga läge egentligen är högre. Nuvarande tillstånd tillåter en regleringsamplitud om 1,8 m (från +0,2 m till +2,0 meter) vilket gör att Ogsjödammen under perioder när aktiv reglering skett har dämt ytterligare 1,8 m över dammtröskeln. Den påverkan som finns i strandzonen härrör mest troligt från den reglering som skett av Ogsjön under lång tid. De fotografier

och övrig utredning som B m.fl. tillfört målet ger enligt domstolen inte något tydligt stöd för att sjönackens naturliga läge skulle vara högre.

Utifrån de underlag som finns i målet och de iakttagelse som mark- och miljödomstolen gjorde vid synen anser domstolen att det är mindre troligt att sjönackens ursprungliga nivå skulle ligga väsentligt högre än dagens nivå.

Sammanfattningsvis saknas det skäl att göra någon annan bedömning än att sjönacken är på sin naturliga nivå. Det finns inte något tydligt stöd för att sjönacken skulle ha varit föremål för mänsklig påverkan. Tillräcklig anledning att av sökanden kräva ytterligare utredningsåtgärder föreligger enligt domstolen inte.

Syftet med dammen har inte varit att skydda nedströms liggande fastigheter mot skador från naturlig islossning. Den verksamhet som tillståndsprövas i denna dom avser i huvudsak åtgärder för att återställa mer naturliga förhållanden på platsen för dammen. Inom ramen för detta mål saknas det skäl att ålägga sökanden någon skyldighet att utreda eller förebygga risker förknippade med naturlig islossning.

Delegation

De erosionsförstärkande och biotopvårdande åtgärderna kan enligt domstolen inte förväntas medföra några risker för skador på miljön eller andra intressen. De närmare villkoren för utformningen av dessa åtgärder är enligt domstolen av mindre betydelse och kan därför delegeras till tillsynsmyndigheten med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken. Bästa resultat kan uppnås om åtgärderna kan anpassas utifrån de iakttagelser som görs när dammen rivs och efter hand som de erosionsförstärkande och biotopskyddande åtgärderna vidtas. Av dessa skäl bör tillsynsmyndigheten medges rätt att besluta om dessa frågor.

Arbetstid och oförutsedd skada

Länsstyrelsen har inte haft någon erinran mot sökandens yrkanden om arbetstid och oförutsedd skada, såsom de slutligt bestämts. B m.fl. har yrkat att tiden för

anmälan av oförutsedd ska fastställas till tio år. I övrig har sakägarna inte haft några invändningar mot sökandens yrkanden.

Dammluckorna har enligt uppgift varit helt öppna sedan år 2015 och utrivningen av dammen förväntas därför inte medföra någon påtaglig risk för skador, utöver dem som ersätts enligt denna dom. Det saknas enligt mark- och miljödomstolen skäl att föreskriva en längre tid än fem år för anmälan av oförutsedd skada. Domstolen anser att nu aktuella frågor bör regleras i enlighet med sökandens yrkande, på det sätt som framgår av domslutet.

Förordnande rörande äldre domar

Vid huvudförhandlingen diskuterades frågan om domstolen ska återkalla det tillstånd som gäller för regleringsverksamheten vid dammen enligt dom från Österbygdens vattendomstol daterad 23 mars 1946 (Ans.D. 77/1943). Sökanden har vid huvudförhandlingen framställt ett yrkande om att så ska ske. Det kan dock konstateras att frågan om återkallelse endast kan prövas efter ansökan av vissa myndigheter, däribland länsstyrelsen (24 kap. 3 § och 11 § miljöbalken, se även bestämmelsen i 13 § 1 samma kapitel, vilken endast är tillämplig i fråga om miljöfarlig verksamhet samt avsnitt 10 i prop. 2012/13:35). Länsstyrelsen har visserligen medgett yrkandet om återkallelse, men någon ansökan från länsstyrelsen om att upphäva det tidigare tillståndet kan inte anses föreligga i målet. I denna situation saknas det rättsliga förutsättningar för domstolen att pröva yrkandet om att det tidigare tillståndet ska upphävas.

När de i denna dom tillståndsgivna åtgärderna är genomförda kommer tillståndet enligt den tidigare domen i praktiken att förfalla såvitt gäller framtida verksamhet, eftersom den anläggning som tillståndet avser inte längre kommer att finnas kvar. Det innebär att även villkoren om utsättning av fisk och hushållning med vatten inte längre kan anses gälla. Något särskilt förordnande om att villkoren ska upphävas behövs därför inte. Sökandens begäran om att så ska ske ska därför avvisas.

Passagen över dammen

B m.fl. har yrkat att sökanden ska anordna en ny godtagbar övergång för de berörda sakägarna som ersättning för dammfästet, och, i andra hand, att sökanden ska inkomma med lämplig ersättning för de merkostnader som kommer att uppstå för B m.fl. till följd av den eventuellt förlorade passagen.

Enligt 31 kap. 19 miljöbalken föreligger skyldighet att betala ersättning för en sådan förlust av förmån som orsakas av utrivning av en vattenanläggning endast om förmånen har tillförsäkrats i tillståndsdomen eller i avtal som träffats i samband med vattenanläggningens tillkomst. B m.fl. gör gällande att det finns ett omnämnande av en brobana i en bilaga till tillståndsdomen från 1947. Bilagan är inte ingiven i målet och det är enligt domstolen tveksamt vad ett sådant omnämnande kan anses visa.

Enligt domstolen har B m.fl. inte förmått visa att det föreligger en förmån som tillförsäkrats i tillståndsdomen eller i avtal som träffats i samband med vattenanläggningens tillkomst. Någon rättslig grund för att inom ramen för denna process förelägga sökanden att anordna en ny godtagbar övergång finns inte. B's m.fl. yrkanden i denna del ska därför avslås.

Ersättning för brygga och värdeminskning på fastighet

E har yrkat ersättning med 200 000 kr för värdeminskning av sin fastighet och med 20 000 kr för iordningsställande av båtramp.

Enligt 31 kap. 19 § miljöbalken ska den som fått tillstånd till utrivning av en vattenanläggning betala skälig ersättning för skador på annans egendom som orsakas av bestående ändring i vattenförhållandena.

Sökanden har medgett E ersättning med 20 000 kr för iordningsställande av ramp. Det yrkandet ska därför bifallas.

Enligt domstolens bedömning medför sjönackens nivå att vattennivån i Ogsjön under de flesta förhållanden även fortsättningsvis kommer att vara inom den

tidigare tillståndsgivna regleringsamplituden. Med beaktande av de erosionsförstärkande åtgärder som ska göras på sjönacken gör domstolen bedömningen att E inte visat att utrivningen skulle leda till sådan värdeminskning avseende hans fastighet som berättigar till ytterligare ersättning enligt 31 kap. 19 § miljöbalken.

Rättegångskostnader

Sökanden har medgett länsstyrelsens yrkanden om ersättning för rättegångskostnader. Myndigheten ska ersättas för sina kostnader enligt vad som framgår av domslutet.

Sökanden har medgett Norra Venjans Besparingsskogs yrkande om ersättning för res- och rättegångskostnader. Norra Venjans Besparingsskog ska ersättas för sina kostnader enligt vad som framgår av domslutet.

B m.fl. har yrkat ersättning för rättegångskostnader med totalt 255 595 kr, varav 175 000 kr avser ombudens arbete, 11 040 kr ombudens tidspillan, 4 915 kr ombudens resor, 6 250 kr konsultarvode 49 301 kr mervärdesskatt, 8 904 kr för B eget arbete och 185 kr för B's resor. De har givit in en arbetsredogörelse för ombudens arbete. Sökanden har vitsordat B's m.fl. yrkande om ersättning för rättegångskostnader såvitt avser 30 timmars arbete. Domstolen kan konstatera att B m.fl. genom sitt ombud framställt flera yrkanden som inte har kunnat bifallas av domstolen, eller som har återtagits då den rättsliga grunden för yrkandet har efterfrågats. Det står dock klart att deras ombud har ägnat tid åt sådant arbete som i skälig omfattning ska vara ersättningsberättigat, såsom exempelvis att klarlägga vilka skador den sökta verksamheten kan innebära för huvudmännens fastigheter och att tillvarata huvudmännens intresse i sådana avseende. Mot denna bakgrund anser domstolen vid en sammantagen bedömning att B's m.fl. kostnader för ombudens arbete ska ersättas med 90 000 kr jämte mervärdesskatt. Därutöver bör deras övriga kostnader, inklusive B's eget arbete ersättas fullt ut.

Ersättningen ska fördelas jämt mellan dem, med undantag för ersättningen för B's eget arbete som fördelas till honom.

E har yrkat ersättning med 4 500 kr i rättegångskostnader för eget arbete och 500 kr för resor. Sökanden har vitsordat E's yrkande om 500 kr för resor, men har i övrigt bestritt ersättningsyrkandet. Med hänsyn till att E har en bebyggd fastighet i direkt anslutning till Ogsjön får det anses rimligt att han lagt ned viss tid på att ta tillvara sina intressen i målet. Det yrkade beloppet framstår som skäligt och hans yrkande ska därför bifallas.

Prövningsavgift

I fråga om vattenverksamheten som berör en utrivning enligt 11 kap 19 § miljöbalken ska prövningsavgiften, enligt 3 kap 7 § förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken, bestämmas till 1 500 kr. Prövningsavgiften ska slutligt fastställas till detta belopp.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 5 (MMD-01)

Överklagande senast den 2 oktober 2019.

Björn Räftegård

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Björn Räftegård, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Torbjörn Holmgren och Lauri Sankari.